

**Latvijā pieejamie dati par
purviem,
projekta “Piekšlikumu
izstrāde īpaši aizsargājamo
dabas teritoriju izveidei un
biotopu atjaunošanai
degradētos kūdrājos”
īstenošana un tā nozīme**

Reģ.Nr.1-08/55/2022

Ingrīda Krīgere, LU ĢZZF, LKA

Dace Ozola, LKA

Rīga, LU 16.02.2024

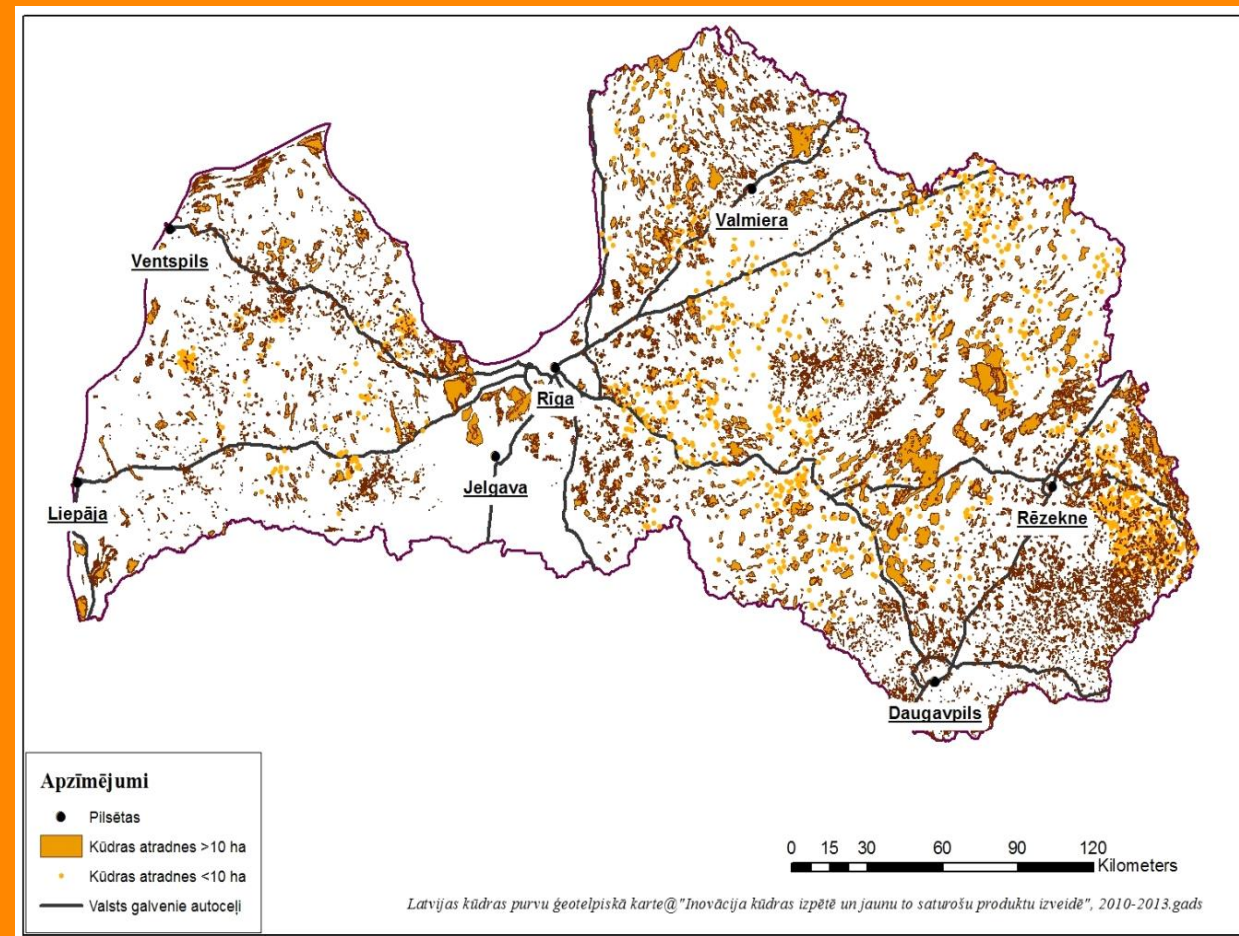

Kūdras atradnes klāj 9,9% no Latvijas teritorijas

40% no kūdras atradņu teritorijas ir īpaši aizsargājamās dabas teritorijās

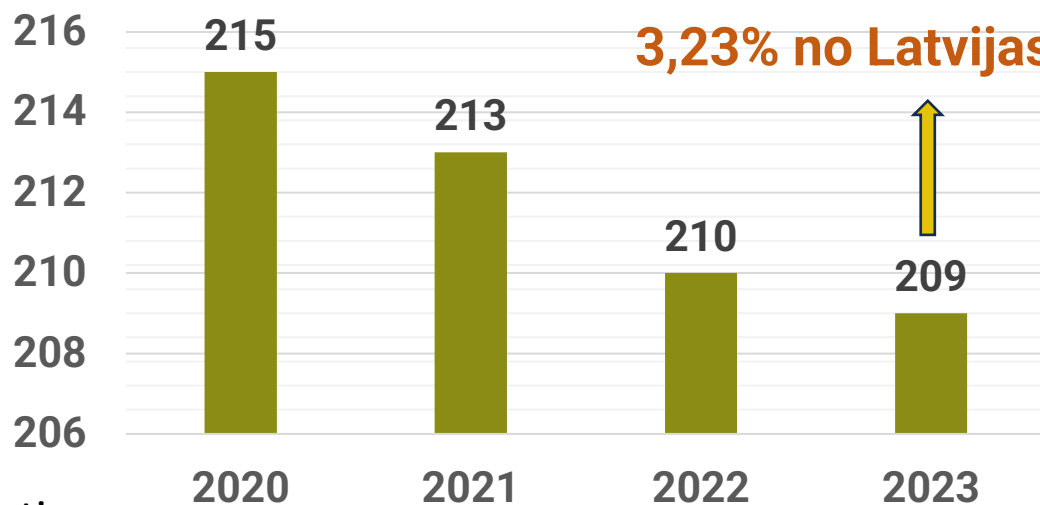
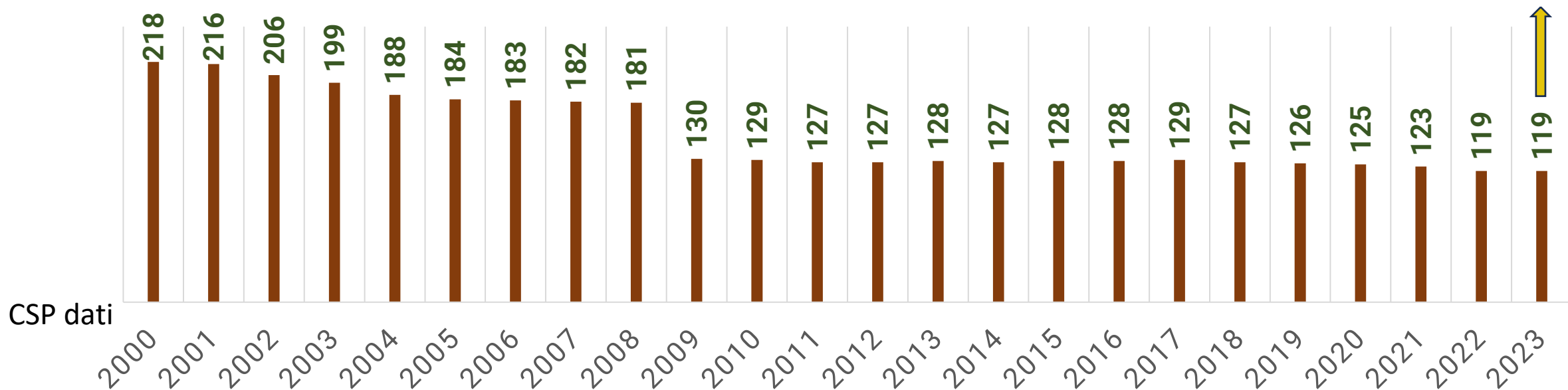
Atradrnēs uzkrājušās 1,7 miljardi t kūdras

Kūdras atradnes Latvijā

Datu dažādība, purvu platība tūkst ha

1,8% no Latvijas teritorijas

3,23% no Latvijas teritorijas

9,9% Latvijas Kūdras fonds,
649 tūkst ha

15% ERAF projekts,
970 tūkst ha

4,9% Bioloģiskās daudzveidības
nacionālā programma 316 tūkst ha

Kādus datus mēs izmantojam, kad jāpieņem lēmumi?

% no Latvijas teritorijas

1,8%

CSP

4,9%

BD nac. Progr.

9,9%

Kūdras fonds

3,2%

VZD

15%

ERAF

Vēsturiski degradētās purvu platības

LIFE REstore projektu “Degradētu kūdrāju atbildīga izmantošana un ilgtspējīga izmantošana Latvijā” **18 010 ha** teritorijas, kurās kūdras ieguve ir pārtraukta vai pabeigta un nav datu par to, ka veikta teritorijas rekultivācija.

„Latvijas kūdras atradņu datu kvalitātes analīze, ieteikumu sagatavošana to uzlabošanai un izmantošanai valsts stratēģijas pamatdokumentu sagatavošanā” (Homo Ecos 2016), kamerāli identificēti 190 laukumi ar kopējo platību **26 232 ha**, kuros dažādos laika periodos ir veikta vai, iespējams, ir veikta kūdras ieguve ar dažādām kūdras ieguves metodēm

Latvijas Nacionālajā inventarizācijas ziņojumā 2023, kas raksturo valsts siltumnīcefekta gāzu emisijas 2021. gadā, kā emisiju avots norādīts, ka **31 620 ha** ir nosusināti kūdras ieguvei.

“Priekšlikumu izstrāde īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izveidei un biotopu atjaunošanai degradētos kūdrājos”

Reģ.Nr.1-08/55/2022

11.10.2022. - 12.12.2023.

LKA, VARAM Dabas aizsardzības departaments

Projekta mērķis

Izvērtēt veikto projektu rezultātus un no degradētajiem kūdrājiem kamerāli izvēlēties:

- 1) teritorijas, kuras varētu iekļaut īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (ĪADT) bez papildus pasākumiem;
- 2) teritorijas, kurās par samērīgiem ieguldījumiem iespējama mitrāju (purvu, saldūdeņu) biotopu izveidošana

Teritoriju izvēles kritēriji:

- 1) Kūdras ieguves ietekmēts purvs: ortofoto attēlos un karšu materiālos redzami vēsturiskie kūdras lauki, kartu grāvji, kūdras karjeri, meliorācijas grāvji u.tml. pazīmes, kas liecina, ka purvā vai tā daļā senāk notikusi kūdras ieguve vai teritorija bijusi dažādā pakāpē sagatavota kūdras ieguvei, kūdras ieguve pabeigta vai pārtraukta;
- 2) Kūdrājs nav iekļauts īpaši aizsargājamā dabas teritorijā;
- 3) Kūdrājā nav plānota kūdras ieguves uzsākšana mūsdienās;
- 4) Pēc ekspertu vērtējuma kūdrājam ir dabas atjaunošanas potenciāls;

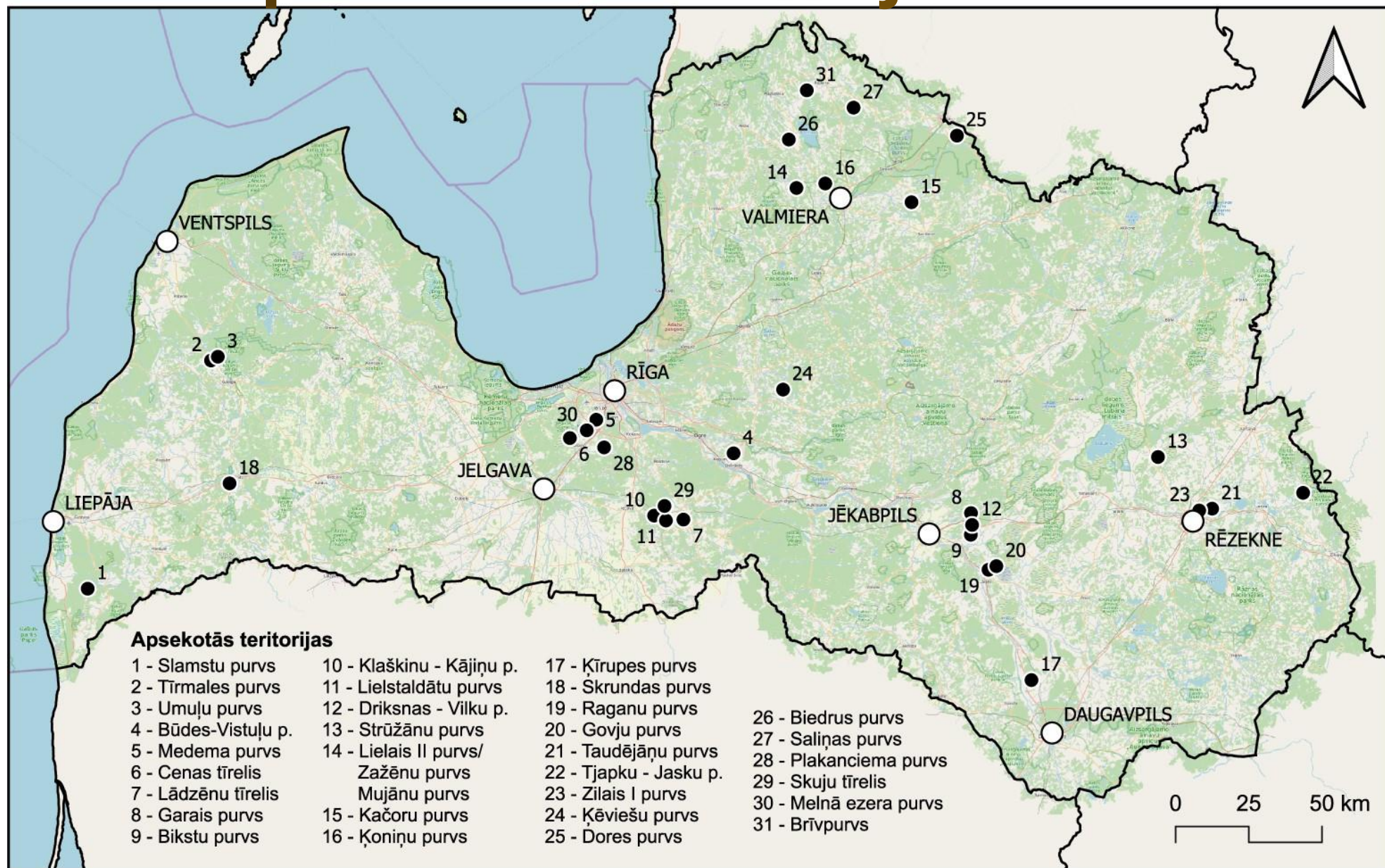
Projekta ietvarā vērtēti tikai un vienīgi kūdras ieguves ietekmēti kūdrāji.

- Projektā kamerāli apskatīta platība 26 232 ha
(Platība Kūdras pamatnostādnēs un Taisnīgas
pārkārtošanās teritoriālajā plānā)
- Sākotnēji izvēlēti 65 purvi
- Dabā apsekota 31 kūdras ieguves ietekmētā
teritorija, 5 plānošanas reģionos ar kopējo
platību 8 923 ha
- Dabā novērtēta trešā daļa no potenciāli
rekultivējamo teritoriju platības.

Apsektās teritorijas plānošanas reģionos

Dabā apsekota 31 teritorija

Projektā veiktais

- Agrāk īstenoto projektu rezultātu analīze,
- Izvērtēti aktuālie dati - jau konstatētās dabas vērtības (dabas datu informatīvā sistēma "Ozols", IVN materiāli, citi publiski pieejami dati un ekspertu piedāvātie individuālie materiāli),
- Vērtēta hidroloģiskā situācija.

Apsektie kūdrāji sadalīti trīs grupās:

1. Teritorijas, kurās sekmīgi norit pašatjaunošanās, tajās veidojas ES nozīmes biotopi, ir aizsargājamu sugu dzīvotnes un kuru bioloģiskais potenciāls ir tāds, lai rosinātu tām noteikt aizsargājamās dabas teritorijas statusu (Priede A. 2017) un pievienotu dabas liegumam vai veidotu dabas parku.
2. Teritorijas, kurās iespējama mitrāja (purva vai ūdenstilpes) atjaunošana (izveide) un kas nākotnē varētu kalpot, lai sasniegtu bioloģiskās daudzveidības un klimata politikas mērķus. Daļā gadījumu nepieciešami ieguldījumi biotopu atjaunošanai.
3. Teritorijas, kurās jāīsteno citi rekultivācijas pasākumi.

Rezultāts

- 25% no visas apsekotās teritorijas 2269ha noris purvu biotopu pašatjaunošanās procesi.
- 2 958 ha vai 33% no visām apsekotajām purvu teritorijām, 15 purvos konstatēti slapji niedrāji.
- 8,8 ha (0,1%) konstatēti zāļu purvi, kuri ir nozīmīga dabiska stadija purvu veidošanās gaitā un kūdras uzkrāšanai.
- 26 teritorijās ar tām piegulošajām platībām, kopā 7 907 ha, bioloģiskais potenciāls ir tāds, lai tajās būtu ieteicams veidot valsts nozīmes īpaši aizsargājamās dabas teritorijas - dabas parkus vai dabas liegumus.

25% no visas apsektās teritorijas noris purvu biotopu pašatjaunošanās procesi

Projekta rezultāti politikas dokumentos noteiktā īstenošanai

Projekta rezultātus varēs izmantot gan dabas aizsardzības nolūkos, gan pildot politikas dokumentus par vēsturisko kūdras ieguves vietu rekultivāciju.

DAP projekta rezultāti būs nepieciešami, īstenojot ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģijā līdz 2030. gadam noteikto mērķi:

- līdz 2030. gadam atjaunot nozīmīgas degradētu un ar oglekli bagātu ekosistēmu apgabalus;
- panākt, ka vismaz 30% sugu un biotopu ir sasnieguši labvēlīgu aizsardzības statusu vai vismaz virzību uz to.

Projekta rezultāti politikas dokumentos noteiktā īstenošanai

Projekta rezultātus var izmantot, lai īstenotu Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādnes 2020.-2030. (MK 24.11.2020. rīkojums Nr. 696), 4. uzdevumā tika iekļauts: "Apzināt prioritārās rekultivācijas iespējas degradēto purvu teritorijās, tai skaitā vēsturiskajās ieguves vietās (kur kūdras ieguve ir pārtraukta un nav atjaunota).), ja vien tas nav iespējams un kūdras ieguve nav plānota.”.

Līdz 2023. gadam bija jāizstrādā pasākumu plāns rekultivācijai 7 870 ha platībai, līdz 2030. gadam - 26 232 ha kūdras ieguves ietekmēto platību.

Taisnīgas pārejas teritoriālais plāns paredz finansējumu no Taisnīgas pārejas fonda (JTF) ES nozīmes biotopu jeb purvu ekosistēmu atjaunošanai. Plānošanas reģionos tiek izvērtētas mitrāju teritorijas, kas varētu kvalificēties TPF. Projekta rezultāti izmantojami šim mērķim.

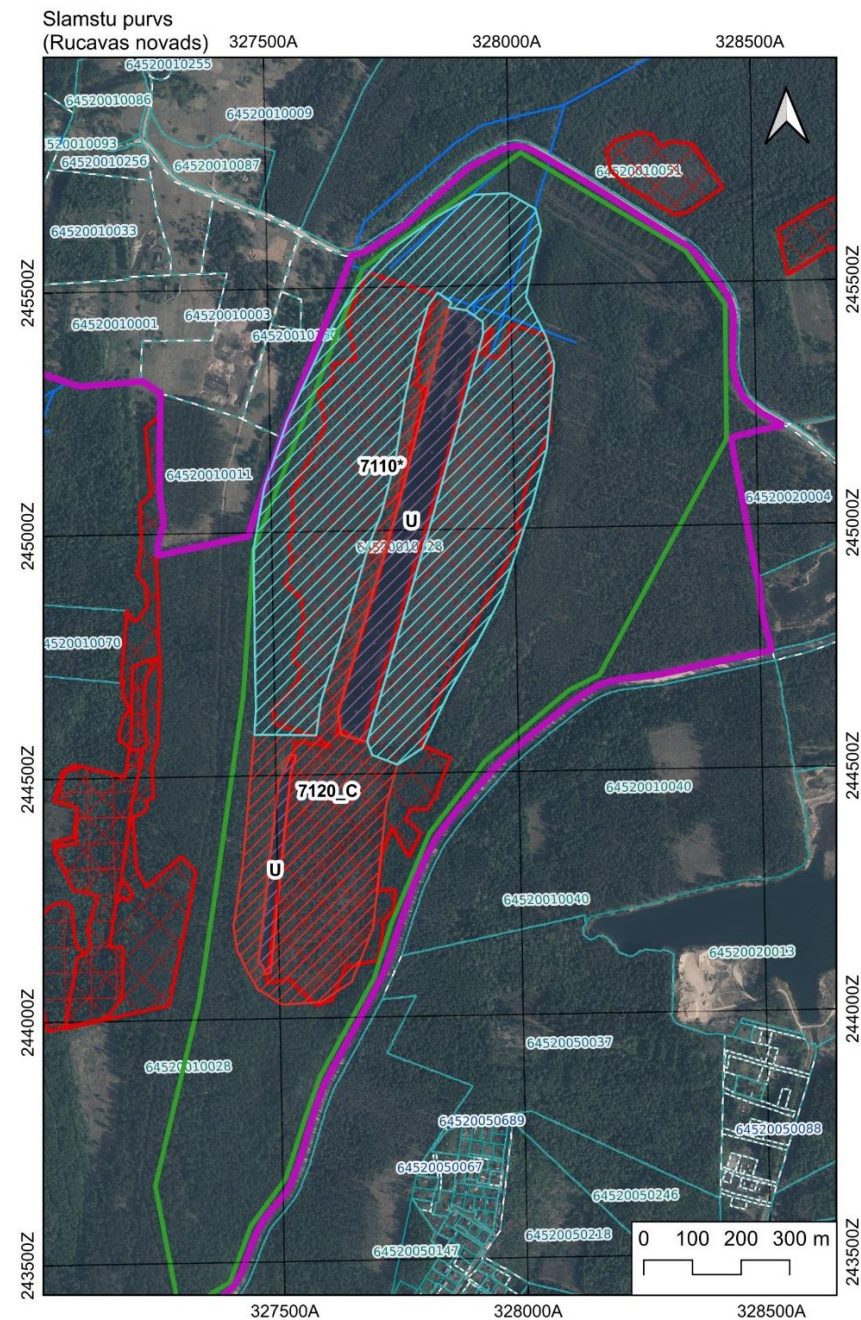
Plānojot kūdras ieguves skarto teritoriju rekultivāciju, jāsaskaras ar lielu nenoteiktību datos, kas apgrūtina gan pasākumu plānošanu, gan rezultātu interpretāciju jeb politikas dokumentos prasīto rezultatīvo rādītāju definēšanu.

Piemēri no projekta:

Slamstu purvs

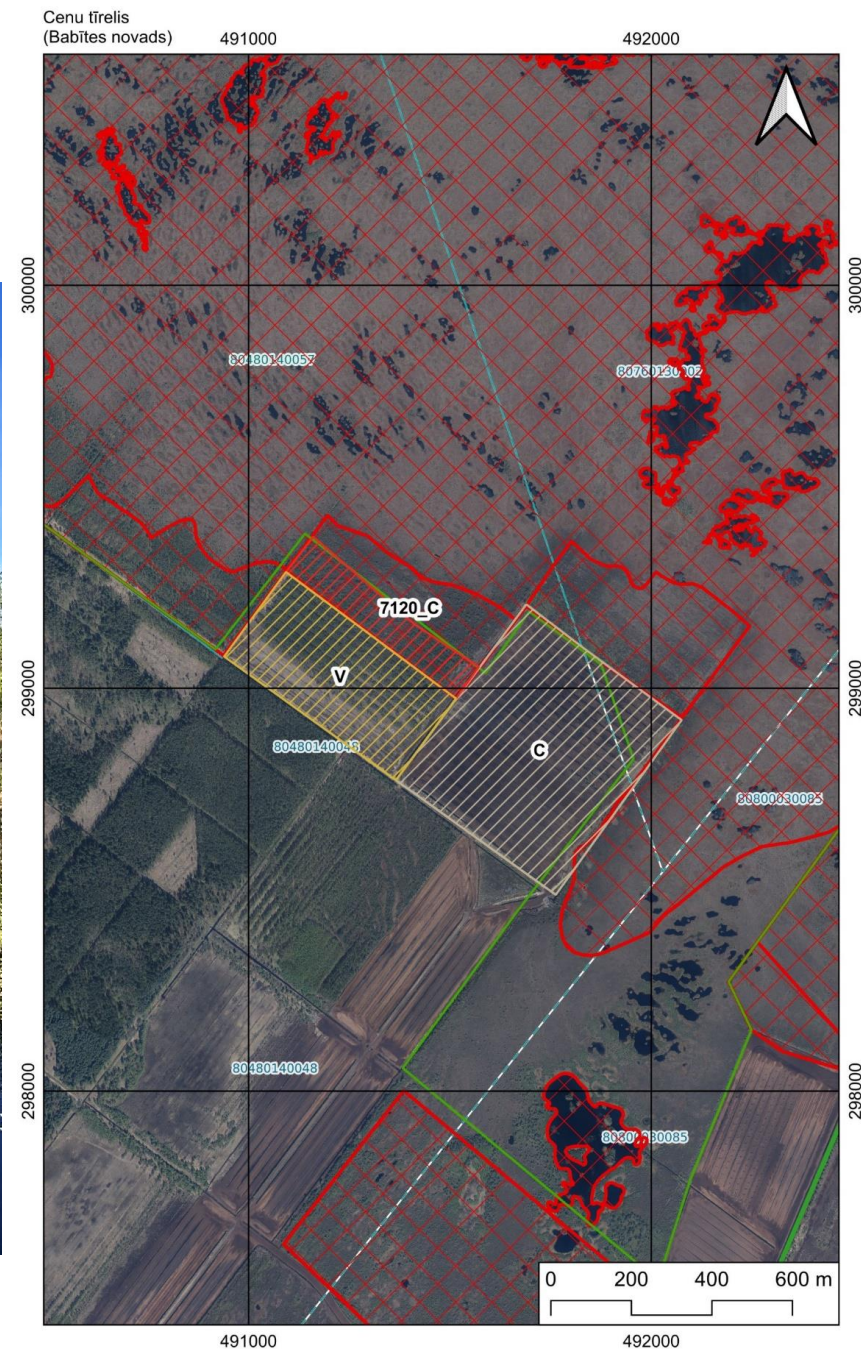

Sākusies veiksmīga pašatjaunošanās

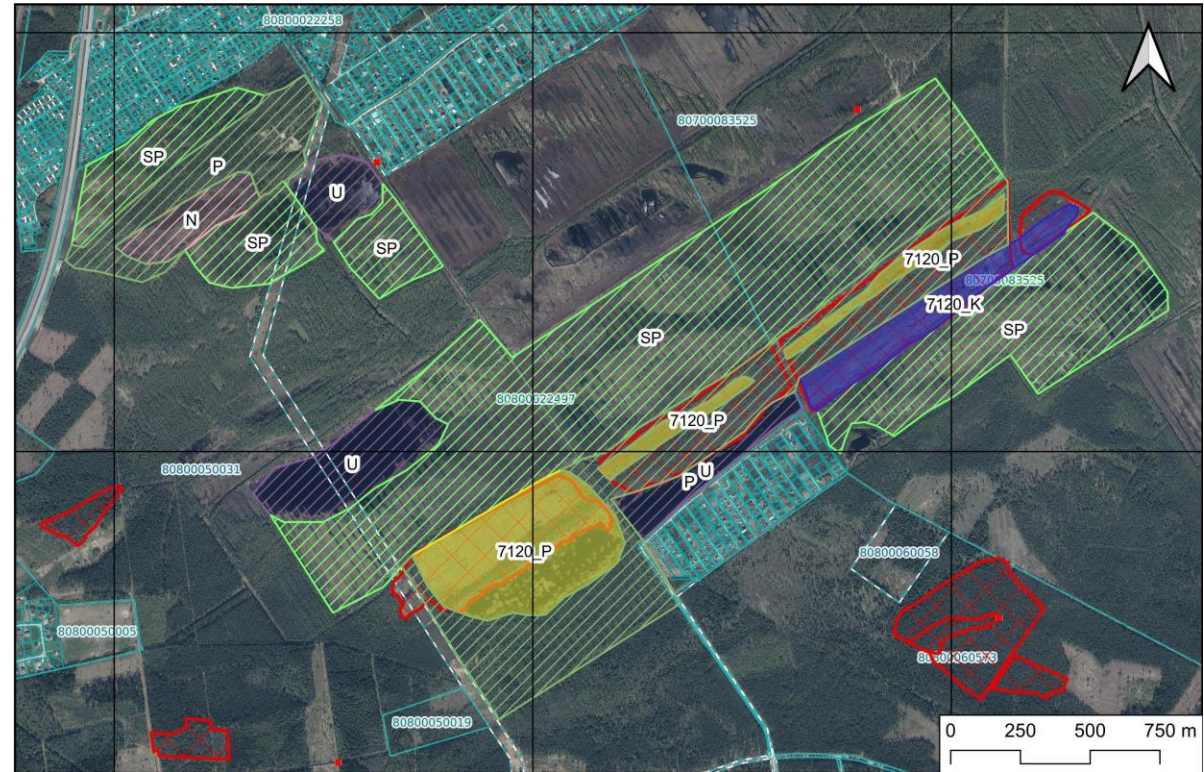

Cenas tīrelis

Ieteikums pievienot aizsargājamai teritorijai

Medema purvs

Secinājumi

- Dažādi dabas apstākļi
- Dažādi īpašnieki: valsts, pašvaldības, privāti
- Lēmums par rekultivācijas veidu jāpieņem katrai teritorijai individuāli, ņemot vērā gan dabiskos apstākļus, gan īpašnieku plānus
- Lielākā daļa (divas trešdaļas) teritoriju ir atjaunojies purvs vai mitrājs
- Trešdaļā teritoriju (10) rekultivācijas veids nebūs saistīts ar dabas aizsardzības mērķiem, bet var būt izdevīgs klimata mērķu īstenošanai.
- Rekultivācija jāveic pēc iespējas ātrāk, īpaši lielās platībās
- Ir teritorijas, kurās vispirms ir jāizstrādā esošais resurss un tad var veikt rekultivāciju

Secinājumi

- Pirms izmantot pieejamos datus izvērtēt to atbilstību realitātei
- Ierosināt Statistikas pārvaldei pārskatīt datu avotu purvu teritoriju ziņošanai
- Turpināt dabā apsekt vēsturiski degradētās teritorijas un pieņemt lēmumus to rekultivācijā, lai samazinātu to ietekmi uz SEG emisiju bilanci
- Rast resursus derīgo izrakteņu informatīvās datu bāzes sakārtošanai

**LATVIJĀ PIEEJAMIE DATI PAR
PURVIEM, PROJEKTA
“PRIEKŠLIKUMU IZSTRĀDE ĪPAŠI
AIZSARGĀJAMO DABAS TERITORIJU
IZVEIDEI UN BIOTOPU
ATJAUNOŠANAI DEGRADĒTOS
KŪDRĀJOS” ĪSTENOŠANA UN TĀ
NOZĪME**

Reģ.Nr.1-08/55/2022

Ingrīda Krīgere, LU ĢZZF, LKA

Dace Ozola, LKA

Rīga, LU 16.02.2024

**Latvijas Kūdras
asociācija**

